

Jarosław Pater

Papieskie przesłanie z Lublinka w świetle nowej ewangelizacji Kościoła

---

Łódzkie Studia Teologiczne 10, 123-129

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAROSŁAW PATER
Łódź

PAPIESKIE PRZESŁANIE Z LUBLINKA W ŚWIETLE NOWEJ EWANGELIZACJI KOŚCIOŁA*

*Wszyscy w Kościele Chrystusowym są wezwani
do „autoewangelizacji”*

Jan Paweł, Łódź 13 czerwca 1987 r.

15 lat temu, dokładnie 13 czerwca 1987 r., Ojciec Święty Jan Paweł II przybył do naszego miasta, do naszego Kościoła łódzkiego. Było to podczas trzeciej wizyty duszpasterskiej Papieża w Polsce. Miejsca spotkań Namiestnika Chrystusowego wyznaczały stacje przeżywanego wówczas w Kościele polskim drugiego Krajowego Kongresu Eucharystycznego. Mottem nauczania papieskiego były słowa z Ewangelii św. Jana: *Do końca ich umiłował* (J 13, 1). Jan Paweł II przemawiając w Łodzi trzykrotnie, spotkał się z mieszkańcami naszej archidiecezji: podczas mszy świętej na lotnisku, w katedrze oraz w włókienniczym zakładzie pracy Uniontex. Przypominają o tym pamiątkowe zdjęcia i zapisane wspomnienia w wydanym w tych dniach specjalnym albumie *Uradowaliście serce moje*.

Większość z nas dzisiaj zgromadzonych w tym sanktuarium, miało szczęście uczestniczyć w Eucharystii na Lublinku. Dla niektórych z was była to uroczysta I Komunia święta. Jako kleryk III roku Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi, służyłem wówczas w asyście ołtarza. Dzieliłem wówczas wspólnie z wami, z waszymi rodzinami, z całym Kościołem łódzkim radość otwierania serc dla Zmartwychwstałego Pana Jezusa Chrystusa w czasie I Komunii świętej. Temu niezwykle wydarzeniu towarzyszyła Matka Najświętsza w wizerunku – mozaice Matki Boskiej Watykańskiej – który znajduje się w tym sanktuarium. To dzisiejsze spotkanie w tym miejscu, w którym od kilku już lat w pierwsze soboty każdego miesiąca gromadzi się Kościół łódzki, aby wspierać modlitwą Ojca Świętego. Żeby budować lepszą przyszłość, należy sięgać do przeszłości, by zo-

---

* Tekst referatu wygłoszonego 1 czerwca 2002 r. z okazji 15-lecia pobytu Ojca Świętego Jana Pawła II w Łodzi do młodych ludzi, którzy przyjęli I Komunię św. podczas mszy świętej na Lublinku.

baczyć z wdzięcznością dary, jakimi zostaliśmy obdarzeni. Piętnaście lat temu mieliście to wielkie szczęście przyjąć Chrystusa w Komunii świętej podczas Eucharystii sprawowanej przez samego Jana Pawła II. Swoim wzruszeniem z tej niezwyklej chwili dzielił się wówczas z nami także Papież, gdy w słowach powitania powiedział: „...*Pierwsza Komunia święta jest dniem szczególnym. Wyrażam serdeczną radość, że na szlaku Kongresu Eucharystycznego w Polsce mogą dzień taki przeżywać z Wami, w Łodzi*”¹.

Przybyliśmy tutaj, aby podziękować Bogu za tamto niezwykle wydarzenie i w nowych warunkach, bardziej dojrzałe odczytać przesłanie, które usłyszeliśmy od Jana Pawła II piętnaście lat temu. Jest to istotne dla każdego z obecnych, dla przyszłości Kościoła łódzkiego, który wspólnie stanowimy. Z upływem lat wiele się zmieniło. Już nie jesteście małymi chrześcijanami, ale dorosłymi uczniami Chrystusa, żyjącymi w innych uwarunkowaniach społeczno-politycznych.

Dokonująca się po 1989 r. transformacja systemowa w Polsce, polegająca na przejściu od społeczeństwa totalitarnego do społeczeństwa pluralistycznego i demokratycznego, wpływa na zmianę obrazu religijności Polaków. Wskazują na to badania socjologiczne przeprowadzone w marcu 2000 r. wśród mieszkańców naszej archidiecezji². Informują one, że społeczeństwo w większości optuje za wartościami preferowanymi w zsekularyzowanym świecie. Preferowane wartości są ukierunkowane przede wszystkim na kształtowanie indywidualnego stylu życia, według własnych opcji i preferencji. Wartości, które reprezentuje Kościół nie są podzielane przez znaczną część badanych, którzy odchodzą od wartości tradycyjnych w kierunku wartości nowoczesnych. Dotyczy to zwłaszcza młodych osób, relatywizujących często wartości tradycyjne propagowane przez Kościół. Wolność wyboru sprawia, że wartości duchowe są wypierane przez wartości materialne. Współczesne młode pokolenie widzi możliwość udanego życia poza obrębem *sacrum*. Jednocześnie dostrzega się rozdzwięk między deklaracją wiary (zdecydowana większość deklaruje przywiązanie do wiary religijnej) a postrzeganiem życia w jej kontekście³. Świadczy o tym brak konsekwencji w akceptowaniu dogmatów wiary i norm moralnych. Podstawową bowiem tendencją przemian religijnych stanowi selektywność.

Misja Kościoła XXI w., zgodnie z postanowieniami II Polskiego Synodu Plenarnego, musi być *nową ewangelizacją*, która obejmie całą działalność Kościoła i wszystkie jej środowiska⁴. Treścią nowej ewangelizacji jest objawienie Boże, które dokonało się w Jezusie Chrystusie. Dlatego nowa ewangelizacja po-

---

¹ Jan Paweł II, *Chleb życia wiecznego* (Łódź, 13 VI 1987), w: „*Do końca ich umiłował*”. Trzecia wizyta duszpasterska w Polsce 8–14 czerwca 1987 r., Watykan 1987, s. 198.

² Zob. *Postawy społeczno-religijne mieszkańców archidiecezji łódzkiej*, red. W. Zdaniewicz, T. Zembrzusi, Łódź 2002.

³ S. H. Zaręba, *Hierarchia wartości*, w: *Postawy społeczno-religijne...*, s. 172.

⁴ *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III Tysiąclecia Chrześcijaństwa*, w: *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*, Poznań 2001, nr 16–17, s. 15–16.

winna być przede wszystkim głoszeniem Boga, który przychodzi do nas w osobie Jezusa Chrystusa, a nie tylko nauczaniem dogmatów i przepisów⁵.

O nowości ewangelizacji świadczą jej adresaci. Są nimi przede wszystkim chrześcijanie, którzy kiedyś uwierzyli, a potem z różnych przyczyn nie troszczyli się o rozwój wiary i pozwolili jej osłabnąć. Są to ludzie ochrzczeni, w których życiu wiara przestała mieć znaczenie. Ludzie ci są obojętni, uprzedzeni albo wrogo do Kościoła usposobieni. Mają jednak ogólne odczucie *sacrum*, świadomość niektórych zasad Ewangelii. Wielu z nich ma kontakt z symbolami i znakami chrześcijaństwa. Nowa ewangelizacja wobec nich zmierza do obudzenia wiary i świadomości ewangelicznej o potrzebie dawania świadectwa o Chrystusie. Wobec ludzi, u których występuje rozdźwięk między wyznawaną wiarą i życiem codziennym, nowa ewangelizacja jest formą wychowania do dojrzałości chrześcijańskiej i głębszego włączenia się w życie Kościoła, realizujące się dla poszczególnych osób w parafii, kościele domowym, małej grupie⁶.

Nowa ewangelizacja wymaga, aby orędzie chrześcijańskie było przekazywane dzisiejszemu człowiekowi nowymi metodami i wyrażane w języku oraz formach czytelnych i zrozumiałych bez zniekształcenia treści orędzia zbawienia. Wobec różnych zagrożeń nowa ewangelizacja powinna dawać przekonującą odpowiedź, która jest zdolna umocnić wiarę w jej podstawowych prawdach. Wobec katolików selektywnych i dystansujących się lub pozostających poza Kościołem, tradycyjne obrzędy i dawne formy przekazu Dobrej Nowiny są nieskuteczne. Oni muszą być sprowokowani do spotkania z Chrystusem, pobudzeni i zafascynowani nowością metod, języka i sposobu głoszenia orędzia zbawienia⁷.

Nowa ewangelizacja powinna przeniknąć różne dziedziny życia Kościoła. Polem jej oddziaływania nie mogą być tylko parafie, małe grupy, ruchy i stowarzyszenia religijne i wspólnoty liturgiczne, ale także praca, rozrywka, ekonomia, kultura, organizacje społeczne, polityka, środowiska zawodowe. Do tych środowisk i miejsc Ewangelia ma docierać nie tylko przez duchownych, ale także katolików świeckich, ewangelizujących indywidualnie i grupowo⁸.

Jan Paweł II od początku swojego pontyfikatu uczy o nowej ewangelizacji, a jej potrzebę uzasadnia sytuacją, jaka zaistniała w świecie współczesnym, czyli zubożeniem, sekularyzmem i ateizmem. Już podczas inauguracji swojej posługi w Kościele rozpoczął tę ewangelizację, mówiąc: „Nie lękajcie się! Otwórzcie, otwórzcie na oścież drzwi Chrystusowi! Otwórzcie dla Jego mocy zbawczej granice państw, systemów ekonomicznych, systemów politycznych, rozległe

⁵ J. Ratzinger, *Trzeba więcej mówić o Bogu*, OR, 1992, nr 1, s. 18.

⁶ R. Kamiński, *Diecezja miejscem ewangelizacji*, w: *W służbie wartościom*, red. R. Kamiński [i in.], Kielce 1999, s. 221–222.

⁷ *Potrzeba i zadania...*, nr 17, s. 16.

⁸ *List pasterski Episkopatu Polski „o nowej ewangelizacji”*, „Tygodnik Powszechny”, 1992, nr 6, s. 2.

dziedziny kultury, cywilizacji, postępu”⁹. Od samego początku swego pontyfikatu Jan Paweł II realizację Soboru Watykańskiego II związał z przygotowaniem do obchodów Wielkiego Jubileuszu dwóch tysięcy lat od narodzenia Chrystusa jako programu nowej ewangelizacji na XXI w. Papież już w czasie I pielgrzymki do Ojczyzny w prosty sposób nakreślił to nowe zadanie dla Kościoła, nazywając je właśnie *nową ewangelizacją*. W czerwcu 1979 r. mówił w sanktuarium w Mogile: „Tam, gdzie stawia się krzyż, powstaje znak, że dotarła już Dobra Nowina o zbawieniu człowieka przez Miłość. Tam gdzie stawia się krzyż, powstaje znak, że rozpoczyna się ewangelizacja... Kiedy postawiono opodal tego miejsca nowy, drewniany krzyż, było to już w okresie milenium. Otrzymaliśmy znak, że na progu nowego tysiąclecia – w te nowe czasy i nowe warunki wchodzi na nowo Ewangelia. Że rozpoczyna się nowa ewangelizacja, jak gdyby druga, a przecież ta sama, co pierwsza. Krzyż trwa, choć zmienia się świat”¹⁰.

Celem nowej ewangelizacji jest ożywienie wiary i chrześcijańskiego świadectwa w całym Kościele (Adhortacja *Chistifideles laici*, nr 34). Jan Paweł II jest świadomy przełomowego momentu, w jakim znajduje się świat, a w tym świecie Chrystusowy Kościół. Dzieło nowej ewangelizacji powinno przygotowywać nową wiosnę Kościoła na progu trzeciego tysiąclecia. Światu, który traci wiarę w postęp materialny i już nie pokłada nadziei w przyszłości, Jan Paweł II głosi prawdę o Chrystusie i Jego Ewangelii, prawdę o sensie historii, która w Chrystusie znajduje ostateczne wypełnienie. Stąd też rodzi się potrzeba chrzczenia nie tylko nawróconych, ale nawracania ochrzczonych.

Już piętnaście lat temu mówił Jan Paweł II podczas mszy świętej na Lublinku, że „wszyscy w Kościele Chrystusowym są wezwani do »autoewangelizacji«”¹¹, która stanowi jeden z istotnych wymiarów nowej ewangelizacji¹². „Wiarygodnie i skutecznie ewangelizują świat jedynie ci, którzy najpierw ewangelizują samych siebie poprzez ciągle zgłębianie prawd wiary i życie w miłości Boga i bliźniego”¹³. Przesłanie Ojca Świętego skierowane do nas, uczestników mszy świętej na Lublinku jest drogowskazem i wypełnieniem zobowiązania bycia chrześcijaninem.

Nowa ewangelizacja apostołska w wymiarze indywidualnym odnajduje swoje spełnienie w katechezie, która ma na celu nie tylko poznanie Chrystusa, ale przede wszystkim zmierza do umiłowania Go i do najgłębszego z Nim zespolenia. Jan Paweł II nie ogranicza katechezy tylko do czasu szkolnego zdobywania wiedzy przez człowieka, ale rozumie ją w szerokim znaczeniu jako zbiorowy ob-

⁹ Jan Paweł II, *Homilia na rozpoczęcie pontyfikatu* (22 X 1978), AAS 70 (1978), s. 947.

¹⁰ Jan Paweł II, *Homilia w czasie mszy świętej odprawianej przed opactwem Ojców Cystersów w Mogile* (9 VI 1979), w: *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979–1983–1987–1991–1995–1997. Przemówienia, homilie*, Kraków 1997, s. 187.

¹¹ Jan Paweł II, *Chleb życia...*, s. 201.

¹² J. Przybyłowski, *Znaczenie nowej ewangelizacji dla duszpasterstwa młodzieży. Studium pastoralne*, Lublin 2001, s. 56–57.

¹³ Jan Paweł II, *Chleb życia...*, s. 201.

owiązek całego Kościoła. Ojciec Święty wyjaśniał to w homilii na Lublinku: „We wspólnocie wiary i miłości jesteśmy równocześnie i katechetami, i katechizowanymi. Toteż katecheza winna obejmować zarówno dzieci i młodzież, jak i duszpasterzy, nauczycieli religii, seminarzystów i osoby sposobiące się do życia zakonnego, zarówno rodziców przekazujących wiarę swym dzieciom, jak i ludzi apostołujących we własnych środowiskach. Zarówno najmłodszych, jak i najstarszych – jednym słowem: wszystkich”¹⁴. Najlepiej ukazuje ten szeroki wymiar katechizacji rodzina, w której wszyscy jej członkowie katechizują, a także podlegają katechizacji. Rodzice nie tylko dzielą się z dziećmi Ewangelią, ale mogą od nich odebrać Dobrą Nowinę wyrażoną świadectwem życia. Odnowienie życia duchowego poprzez ożywienie wiary i miłości dokonuje się w dojrzałych wspólnotach kościelnych, z których rodzina jest najbardziej podstawowa.

Dlatego też Jan Paweł II rodzinę umieścił w centrum swojej posługi Kościołowi i uczynił ją jednym z priorytetów swej duszpasterskiej troski. Od początku pontyfikatu wiele uwagi poświęca rodzinie. Świadczy o tym Synod Biskupów zwołany już w 1980 r., który miał przeanalizować sytuację rodziny i jej zadania we współczesnym świecie. Owocem tego Synodu była Adhortacja apostołska *Familiaris consortio*. Nową ewangelizację rodziny rozpoczął Ojciec Święty Jan Paweł II osobiście w swoich katechezach środowych *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich* od ukazania bogactwa treści nauki objawionej w zakresie małżeństwa i rodziny jako duchowej wspólnoty¹⁵. Papież poświęcił rodzinie wiele dokumentów, a ponadto w wielu przemówieniach porusza zagadnienia odnoszące się do życia małżeńskiego i rodzinnego.

Nowa ewangelizacja rodziny w nauczaniu Jana Pawła II osiągnęła apogeum w 1994 r., kiedy to z inicjatywy ONZ równocześnie obchodzono w świecie Międzynarodowy Rok Rodziny. Kościół włączył się w obchody Roku Rodziny, a Ojciec Święty skierował wówczas *List do rodzin* i *List do dzieci w Roku Rodziny*, a ponadto wygłosił szereg katechez środowych, homilii o tematyce rodzinnej i innych przemówień. W jednej z nich (8 X 1994 r.) Papież podkreślił znaczącą rolę rodziny w dziele nowej ewangelizacji: „W kościele i w społeczeństwie nadeszła teraz epoka rodziny, która jest powołana do odegrania pierwszoplanowej roli w dziele nowej ewangelizacji. W rodzinach oddanych modlitwie, aktywnie zaangażowanych w apostołat i w życie Kościoła, wyrosną autentyczne powołania nie tylko do formacji innych rodzin, ale także do życia szczególnej konsekracji”¹⁶. Jeszcze precyzyjniej w homilii wygłoszonej w Łowiczu w czerwcu 1999 r. wyjaśnił Ojciec Święty znaczenie wspólnoty rodzinnej, zwracając się do rodziców: „Musicie czynić wszystko, ażeby Bóg był obecny i czczony w waszych rodzinach. Nie za-

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Zob. Jan Paweł II, *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Odkupienie ciała, a sakramentalność małżeństwa*, Watykan 1986.

¹⁶ Jan Paweł II, *Rodzino, co mówisz o sobie? Dokumenty i przemówienia papieskie w Roku Rodziny*, Kraków 1995, s. 235.

pominajcie o wspólnej modlitwie codziennej, zwłaszcza wieczornej; o świętowaniu niedzieli i uczestniczeniu we Mszy świętej niedzielnej. Jesteście dla swoich dzieci pierwszymi nauczycielami modlitwy i cnót chrześcijańskich i nikt was w tym nie może zastąpić. Zachowujcie religijne zwyczaje i pielęgnujcie tradycję chrześcijańską, uczcie wasze dzieci szacunku dla każdego człowieka. Niech waszym największym pragnieniem będzie wychowanie młodego pokolenia w łączności z Chrystusem i Kościołem. Tylko w ten sposób dochowacie wierności waszemu powołaniu rodzicielskiemu i potrzebom duchowym waszych dzieci”¹⁷.

Mówiąc o rodzinie, Papież w ramach nowej ewangelizacji odważnie broni życia od poczęcia do naturalnej śmierci. Ojciec Święty niczym biblijny prorok przypomina, że nie można iść ku przyszłości z planem systematycznej śmierci. Papieska encyklika *Evangelium vitae* z 1995 r. stając w obronie najsłabszych, jest równocześnie diagnozą współczesnej cywilizacji, nazywanej *cywilizacją śmierci*. U jej źródeł tkwi egoizm i relatywizm moralny. Wypaczone pojęcie wolności absolutyzuje znaczenie jednostki ludzkiej i przekreśla jej solidarność z innymi. Pogarda dla bezbronnych, nie narodzonych, upośledzonych, umierających, powoduje, że sferę życia społecznego kształtuje siła, a nie miłość. Dlatego w ramach nowej ewangelizacji do zadań chrześcijan należy głoszenie z radością i przekonaniem dobrej nowiny o rodzinie, która odczuwa wielką potrzebę słuchania wciąż od nowa i rozumienia coraz to głębiej słów autentycznych, objawiających jej tożsamość, wewnętrzne bogactwo, posłannictwo w państwie ludzkim i w Państwie Bożym (zob. Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, nr 86).

Jan Paweł II, mówiąc na Lublinku o nowej ewangelizacji w znaczeniu osobistej i zbiorowej, wskazał na duchowych przewodników związanych z ziemią łódzką. Jako pierwszego Papież wymienił świętego męczennika ojca Maksymiliana Kolbego. „Będąc jeszcze chłopcem, odkrył w sobie powołanie do życia w zakonie świętego Franciszka i, wierny Bożemu wezwaniu, jako kapłan i misjonarz rozwinął wieloraką działalność apostolską. Z niespożytą energią oddawał się dziełu ewangelizacji, używając do tego dostępnych sobie środków społecznego przekazu, aby mówić ludziom o Chrystusie i Jego Niepokalanej Matce w Italii, w Japonii i w Polsce”¹⁸.

Ojciec Święty przypomniał również związaną mocno z Łodzią działalność błogosławionej Urszuli Ledóchowskiej, założycielki Zgromadzenia Szarych Urszulanek. Matka Urszula znakomita wychowawczyni i katecheta, żywo interesowała się problemami nauczania religii. Oddając się dziełu ewangelizacji przyczyniła się do dynamicznego rozwoju w Łodzi dziecięcej Krucjaty, która formowała dzieci w atmosferze kultu Eucharystii¹⁹. Matka Urszula dawała świadectwo,

¹⁷ Jan Paweł II, *Homilia Ojca Świętego Jana Pawła II wygłoszona podczas mszy św. (Łowicz, 14 VI 1999)*, w: *Bóg jest miłością. VII pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny*, Olsztyn 1999, s. 194.

¹⁸ Jan Paweł II, *Chleb życia...*, s. 202.

¹⁹ Tamże, s. 202–203.

że Jezus eucharystyczny był źródłem i ośrodkiem jej świętego życia, podstawą poczynań apostoelskich i wewnętrzną bazą duchową²⁰.

Jan Paweł II, mówiąc w Łodzi o wybitnych rodakach, wyrażał się bardzo serdecznie o Wandzie Malczewskiej. Podkreślił wyjątkowe zalety duchowe kandydatki na ołtarze, która przez całe życie odznaczała się czcią do Najświętszego Sakramentu. Malczewska „w duchu ewangelicznej miłości, śpieszyła z pomocą biednym dzieciom wiejskim, ludziom potrzebującym opieki i chorym”²¹. Jej duchowość niezwykle skutecznie chroni przed różnymi błędnymi interpretacjami Pisma Świętego i Tradycji Kościoła. Postawa Wandy Malczewskiej jest dla osób świeckich wspaniałym wzorem apostołowania.

Jan Paweł II, mówiąc o nowej ewangelizacji, staje przed nami jako świadek i nauczyciel. Na progu trzeciego tysiąclecia Bóg dał nam wielkiego proroka i świadka Jezusa Chrystusa. Wszystko, co mówi i co czyni Ojciec Święty, wypływa z jego rozmodlenia. Pokazuje nam, czym jest nowa ewangelizacja. Czymś szczególnym w świadectwie Jana Pawła II jest świadectwo cierpienia. Papież uświadamia nam, że cierpienie przeżywane z Chrystusem jest najcenniejszym darem i najskuteczniejszą pomocą w ewangelizacji. Ta postawa Jana Pawła II wypływa z bezgranicznego zaufania Opatrzności Bożej i orędownictwu Maryi. W swoim nauczaniu Papież nieustannie wskazuje na Maryję jako Gwiazdę Nowej Ewangelizacji. Współczesny człowiek nie może mówić, że Bóg go opuścił i nie wiadomo jak żyć. Jan Paweł II nieustannie wskazuje jak żyć, co jest sensem ludzkiego bytowania i jak w pełni przeżywać swoje człowieczeństwo.

W liście apostoelskim *Novo millennio ineunte*, który Ojciec Święty Jan Paweł II ogłosił na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, otrzymaliśmy program pracy wewnętrznej i apostoelskiej na wiek XXI. „Wypłyn na głębię” (Łk 5, 4) – te słowa Pana Jezusa skierowane do Apostoła Piotra, Papież przypomina je jako wezwanie do zgłębiania wiary, nadziei i miłości. Jesteśmy powołani, aby w ramach nowej ewangelizacji wypływać na głębię tajemnicy Bożej prawdy, miłości i mocy, na głębię godności i przeznaczenia człowieka, a także na głębię odpowiedzialności za Kościół, Ojczyznę i świat.

---

²⁰ H. Misztal, *Eucharystia w życiu polskich świętych i błogosławionych*, w: „*Żeby nie ustala wiara*”. *Katolicki Uniwersytet Lubelski przed wizytą Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. J. Homerski [i in.], Lublin 1988, s. 231–233.

²¹ Jan Paweł II, *Chleb życia...*, s. 203–204.